

Ante Čovo

NEDJELJNE MEDITACIJE

315

Služba Božja 3 | 06.

26. NEDJELJA KROZ GODINU (Mk 9, 38-43.47-48)

Vlastito ime, individualno ili kolektivno veoma često može postati uzrok podjele. Samo Ime, koje je ono Isusovo, je čimbenik sjedinjenja za sve. On ne vidi u drugima (nama) neprijatelje ili protivnike koje treba pobijediti, nego braću koju ljubi. Nije to naravna tolerancija, građanska krepost koja se u religioznom svijetu premalo poštuje. To je navještaj slobode sinova Božjih. Isus je središte zajednice i srce svakoga našeg djelovanja i svake naše odluke. Njegovo Ime nije nešto stranoga u onome što činimo. U njemu nalazimo vlastito istinito postojanje: u njemu smo sinovi i braća. Van njega smo van sebe. Promašeni smo i upadamo u vlastito ništavilo.

U Isusovo ime Crkva prihvaća sve i ne isključuje nikoga. U drugim imenima, osobnim ili kolektivnim, rađaju se getovi, duh podjele, sekte i isključenja. A tko isključi jednoga, isključuje onoga koji je postao najmanji od svih. Osim što nije katolik, nije ni kršćanin. Još nema Duha Sina koji, poznajući ljubav Oca ide u smrt za svu braću.

Tko ljubi, uživa zbog dobra drugoga. Egoist međutim ne uživa zbog dobra, nego samo zbog vlastitog posjedovanja, i boli ga dobro drugoga. On je žrtva zavisti koja je kći egoizma i majka oholosti.

Činiti dobro nekome u vlastito ime znači zarobljavati ga. Činiti mu dobro u njegovo ime znači biti čovjekoljubac, vjerojatno da bi slavio vlastito ime. Činiti dobro u Ime znači ljubiti drugoga u njegovom istinskom dostojanstvu sina Božjega sa samom Očevom ljubavlju. Kriterij pripadnosti Crkvi je naše sjedinjenje

s njim jer bez njega ne možemo ništa učiniti (Iv 15,5). Svako naše ljudsko djelovanje dobiva svoju kvalitetu od nakane. Zato i najmanja gesta ljubavi učinjena drugome u njegovo ime ima najveće dostojanstvo koje se nikada neće izgubiti.

Nažalost, sjedinjenje među nama kršćanima može biti veoma tjelesno. Možemo biti članovi vidljive Crkve, ali ne i one nevidljive, jer ne slijedimo Gospodina Isusa, nego same sebe, vlastite ideje i vlastite želje koje projiciramo na njega.

Marko predstavlja zajednicu učenika kao dobro definiran i ustrojen mi. Čovjek je uistinu potreba udruženja i vidljive pripadnosti. On je uvijek nečiji. Tko je ničiji, on je u apsolutnoj samoći, u paklu. Samo što ovaj mi, umjesto Isusa, u središtu ima samoga sebe. Pred sobom imamo zajednicu koja čini ono zlo kojega se svatko odrekao na osobnoj razini. To je zajedničarski protagonizam koji se obistinjuje svaki put kada tražimo naš prestiž a ne služenje drugima. Ako je izvorni grijeh pojedinca stavljanje vlastitoga ja na mjesto Boga, onaj zajedničarski je stavljanje mi. Učenici zahtijevaju da se njih nasljeđuje.

Veoma je važno znati da Crkvu ne sačinjavaju oni koji slijede nas, nego oni koji slušaju i slijede Isusa. Tko slijedi zajednicu, on je sljedbenik, ali nije Gospodinov. Zajednica koja zahtijeva da je se nasljeđuje, postavlja se na mjesto Gospodina. Nepravедno prisvaja osobe. Stvara udruženja. Dokida slobodu i gubi univerzalnost. Ono što nas čini vjernicima je naš osobni odnos s njim. Crkva nam ga posređuje, ne zato što se stavlja između nas i njega, nego zato jer nas, s riječima i sakramentima preko vremena, stavlja u direktni kontakt s njim koji je moje spasenje a i svih. Zajedništvo s njim utemeljuje ono među nama. Ako neka osoba ili neka zajednica zauzme njegovo mjesto ide u propast. Nastaje velika ruševina. Upravo zato Matej u svojem evanđelju kaže da nikoga ne zovemo učiteljem, ocem ili vođom. Jedini učitelj je Isus. Jedini otac je njegov i jedini vođa je njegov Duh (Mt 23,8-10). Mi smo Kristovi. To je najljepša definicija učenika. Označuje odnos i pripadnost u uzajamnoj ljubavi.

Slijediti Gospodina Isusa, a ne naše mi, stvara razliku između Isusove Crkve koja ima sveopći dah i sekte koja je uvijek zaokupljena samom sobom. Prva raste pod utjecajem ljubavi koju je imao Isus koji je umro za sve (2 Kor 5,14). Druga se rasprostranjuje skupljanjem pristaša i željom za hegemonijom, što zasigurno ne dolazi od Boga.

Kršćanska zajednica je pozvana da u sebi prepozna taj originalni zajedničarski grijeh. Pripadnost kršćanskoj zajednici ne smije dovesti do isključivosti.

Dobro se ne zabranjuje, pa ni onda kada nije naše. Sama želja da bude naše, pokazuje da nas zanima više ono mi nego dobro. Možda je upravo to veliki pastoralni izazov?

27. NEDJELJA KROZ GODINU (Mk 10,2-16)

Poziv na brak upisan je u samu narav muškarca i žene pa im stoga sami Bog daje snagu i milost za življenje braka u novim mjerilima kraljevstva Božjega. Zato ga Crkva smatra temeljem šire zajednice obitelji iako pojam „obitelj“ danas pokriva vrlo raznovrsne stvarnosti: tradicionalne obitelji, nevjenčane parove, obitelji sa samo jednim roditeljem, poligamne obitelji, homoseksualne obitelji i sl.

Poslije negoli je pokvario odnos s Bogom („pobojah se“) i sa sobom („gol sam“), prvi odraz čovjekova grijeha je prevrtanje odnosa s drugim/om. A upravo odnos s drugim/om trebao bi biti odsjaj odnosa s Bogom. Brak umjesto ljubavi i služenja postaje egoizam i ugnjetavanje. Stvarna razlika i uzajamna potreba postaju oružje moći s kojim svako gospoduje drugim. Živi se zajedno samo dok traje dobit jačega. Nestala korist, prestaje sve. Mojsije, prepoznajući činjenično stanje, daje propozicije za rastavu da ograniči štetu slabijega (Pnz 24,1-4). Otpusno pismo izvlači ženu iz suda muškarca i čini je slobodnom da padne u ruke drugoga. Dovoljni razlozi za otpusno pismo idu od onih banalnih (zagoren ručak) do ozbiljnih (preljub).

Mojsijevo propisivanje rastave ne predstavlja originalni Božji plan. Služi ograničavanju štete i ne treba je shvatiti kao pozakonjenje, nego kao denunciranje zla. Isus motiv Mojsijevog dopuštenja rastave vidi u tvrdoći srca. Skleroza srca je istinski uzrok zla (usp. Mk 3,5; 6,52; 8,17). Čovjekovo srce je otvrdnulo. Ono ne zna ljubiti. To je njegov grijeh. Njegov promašaj.

Odnos muškarac/žena je slika odnosa Bog/čovjek. Bog je zaručnik čovjeka, njegova zaručnica, koji ljubi vječnom ljubavlju. Biblija nije ništa drugo doli pripovijedanje njegove nevjerojatne ljubavi. Krajnji dokaza te ljubavi je njegova smrt na križu za nas koji ga odbacujemo. Mi postajemo ono što jesmo izgovarajući da

tom odnosu. Naše dostojanstvo je ono da budemo njegovi sugovornici i partneri, slični njemu. Naša je sudbina sjediniti se s njim, u uzajamnoj ljubavi, u tijelu njegova Sina. To otajstvo je doista veliko (Ef 5,25). Nama je to objavljeno u Isusu u kojemu je Bog nerazrješivo vjenčao naš ljudski rod i svakoga od nas.

Bog je stvorio muško i žensko na svoju sliku i priliku (Post 1,27). Zaista, upravo kao muško i žensko, njih dvoje su odnos jednoga s drugim, dar i uzajamno prihvaćanje. Oni oblikuju sami život u jedincatoj ljubavi. U tom smislu brak naznačuje Trojstvo, savršeno zajednicu, pobjedu nad svakom samoćom.

318

Spolna razlika nije objekt zavisti i posjedovanja, nego uzajamni odnos obostranog dara. Značenje braka se ne iscrpljuje u očuvanju vrste (rađanju potomstva) ili u jednostavnom zadovoljenju raznih nužnosti (potreba pomoći) i seksualnosti. Brak nije ni način da se pobijedi nepotpunost i nadiđe samoća (potreba za društvom) budući da nije dobro da čovjek bude sam jer je odnos (Post 2,18). Brak je otajstvo koje nalazi svoje potpuno izricanje u apsolutnoj ljubavi prema Bogu, gdje čovjek ostvaruje samoga sebe.

U tom smislu se shvaća važnost koju Crkva daje jednoženstvu. Ljubav koja nije vjerna i potpuna nije odsjaj Božje ljubavi i nije ljubav. U mnogim obiteljskim katehezama (Ef 5,22-6,4; 1 Tim 2,8-13; 5,1-6,2; Tit 1,5-9; 2,2-10; 1 Pt 2,13-3,7; 5,1-5) model odnosa zaručnik/zaručnica je uvijek onaj Krista sa svojom Crkvom. I sami celibat je shvatljiv samo kao proročko svjedočanstvo te ljubavi s nepodijeljenim srcem prema Bogu (1 Kor 7,34), na što je svaki čovjek pozvan. Uspjeli brak je prolazna slika one stvarnosti koja ne prolazi. Brak se živi kao slika velikoga otajstva.

Za kršćanina rastava je brodolom, ljubav koja nije stigla u svoju luku. Jednoženstvo, više od zakona, je evanđeoski dar. Proizlazi iz svjesnosti ljubavi s kojom smo ljubljeni i na koju smo pozvani. Rastava je djelovanje smetenog čovjeka, nesposobnoga da razlikuje. Razdijeliti neku neživu stvar znači smanjiti je, prepoloviti je. Razdvojiti živo biće znači ubiti ga. Prekidanje veze između muža i žene je ubijanje njihova života koji je ljubav. Čovjek koji ne ljubi, nije čovjek. Zato doista zadivljuje snaga onih koji nakon rastave braka ne ulaze u novi brak nego ostaju vjerni svojem kršćanskom braku. Oni znaju da nisu sami jer je Bog s njima.

Nerazrješivost kršćanskog braka nije teški zakon kojega treba opsluživati, nego je evanđelje, radosna vijest koja čovjeku konačno daje milost da ljubi onako kako je ljubljen. Brak je sakrament, tj. sudjelovanje u tijelu Isusa Krista koji je umro i uskrsnuo za nas. Kršćanski brak je brak utroje. U njemu su supružnici zajedno s Gospodinom. Ljepota kršćanskoga braka čini ljubav supružnika, svakodnevno umiranje egoizmu i uskršavanje na novi život, ali i nepokolebljiva vjernost Božja, kao i nježnost s kojom on čuva tu bračnu ljubav. Zato, ako se započne s Bogom i s njim surađuje, brak postaje ono što je: temelj društva i radosti.

28. NEDJELJA KROZ GODINU (Mk 10, 17-30)

„Bogu je sve moguće“, odgovara Isusa svojim učenicima, kada su konačno shvatili da se nitko ne može sam spasiti. Spasiti se nije ni teško ni lako, nego je čovjeku apsolutno nemoguće. Naime svi smo “bogati”, bez malenosti i siromaštva djeteta, što je nužno za prihvaćanje Kraljevstva. Priznati takvu nemogućnost je već početak spasenja. Ustvrditi vlastitu propast znači svesti se na krajnje siromaštvo, nužno stanje da bismo prihvatili da samo Bog spašava. Samo nas Bog može učiniti siromašnima i malenima i spasiti nas sa svim siromasima i malenima. Božje je zvanje činiti ono što je nemoguće čovjeku. Nama se pristoji tražiti, usprkos svim našim suprotnim odupiranjima, to nemoguće koje nam samo on može darovati.

U prethodnim redcima Isus nam je govorio o našem odnosu s drugim (1-12) i s nama samima (13-16), a sada nam govori o našem odnosu sa stvarima u odnosu na našu sudbinu. Odlomak nastavlja prethodnu temu koja se odnosi na temeljni problem čovjeka: ući u Kraljevstvo, baštiniti vječni život, spasiti se.

Sve je stvoreno za nas da uzimamo onoliko koliko nam služi da bismo ljubili Boga i braću. Ljubimo Boga ako dobra prepoznamo kao dar i ako mu zahvaljujemo na tom daru. Ljubimo braću ako darujemo i podjeljujemo dobra s njima. Sva dobra ovoga svijeta, ma koliku vrijednost imala, ustvari su najmanja stvar u odnosu na istinsko dobro, kao zaručnički prsten u odnosu na zaručnika.

Grieh je u nas stavio žudnju za posjedovanjem. Stvari su preuzele mjesto Boga. Strah od smrti nas potiče da u njima, umjesto u Bogu, tražimo sigurnost života. Ustvari, one osiguravaju zadovoljenje potreba koje imamo, ali ne potrebu tko smo i koji nam je cilj. Velika je nastranost posjedovanja: niječe istinu čovjeka kao stvorenja, Boga kao stvoritelja i svake stvari kao njegova dara nama. To je praktični ateizam i početak rušilačkog djela koje odvaja život od njegova izvora.

Isus ne želi zapriječiti gospodarski razvoj svijeta, nego škrtnost i idolatriju prema novcu u srcu čovjeka. Ekonomija posjedovanja ubije onu dara. Ona prevrće odnos između sredstava i ciljeva. Ona preoblikuje čovjeka iz gospodina u slugu stvorenja. Pohlepa za bogatstvom je istinska idolatrija (Kol 3,5). Priljubljenje za novac je korijen svih zala (1 Tim 6,10). Priljubljenje za svoja dobra čovjeka čini slijepim. Što god smo bogatiji više se otkivamo nesposobnima i siromašnima pred onim što vrijedi. U alternativi Bog/novac tko izabere novac na kraju pronalazi žalost onoga tko zna da je izgubljen.

Prepustiti se Božjem pogledu i njegovoj ljubavi je središte današnjeg evanđeoskog odlomka i našega života uopće. Dopustiti Božjem pogledu i prepustiti se njegovoj ljubavi je sami problem vječnoga života. Taj pogled ljubavi je izvor žalosti sve dok mu se ne predamo. Nemir onoga tko je u zlu je uvijek plodan. Riječ nas stavlja u duboku nutarnju krizu koja se odražava na licu. Žalostan čovjek je promašeni čovjek. On je nesposoban ljubiti Boga, samoga sebe i bližnjega. Ta žalost traje dok traje zaljubljenost u dobra. A to traje dok ne otkrijemo blago. U našem srcu započinje borba. Želja da nasljeđujemo Gospodina i da baštinimo život nas razdire, sve dok se ne istrgnemo iz ropstva vlastitoga idola. Gospodinov pogled nam ne daje savjet, nego nam govori ono što nam nedostaje da baštinimo vječni život, da uđemo u Kraljevstvo, da budemo spašeni: podijeli s potrebnima. To je nova formulacija druge zapovijedi, one o ljubavi prema bližnjemu. Ono što imamo a ne dajemo drugima ometa nam da postignemo blago na nebu. Veliko bogatstvo je najveća zapreka.

Tko ljubi Boga prihvaća da siromasi vrijede više od dobara. Taj stavlja dobra na raspolaganje siromasima, a ne siromahe na raspolaganje dobrima. Takvo držanje stavlja u pokret cirkulaciju bogatstva. Ono uključuje logiku prodavanja i darivanja.

Tko ne prihvati tu „različitu“ logiku odnosa između osobe i stvari, između posjedovanja i darivanja, ima li pravo nazivati se kršćaninom pred Bogom i svijetom? Teoretski da. No, ako želimo biti „savršeni“, tj. upotpunitelji vlastitoga puta ljubavi po Kristu – onda „se prodaje“, „daje se potrebnima“ i „slijedi se“ Krista zbog jedincate ljubavi koja u svima postaje nadahnuće i potreba zajedništva.

Istinski način nagomilavanja blaga kod Boga je onaj darivanja. Mi nemamo onoliko koliko smo nagomilali, nego onoliko koliko smo darovali. Blago na nebu se zarađuje ovdje na zemlji dajući siromasima. Nije dovoljno ne nauditi bližnjemu. Potrebno je aktivno ga ljubiti (Lk 16,1-12). Nama su te riječi „nemoguće“. Povjerujemo Gospodinu koji tvrdi da tim „nemogućim riječima“ Božja pomoć je spremna dati punu mogućnost.

29. NEDJELJA KROZ GODINU (Mk 10, 35-45)

Čovjek je nagonski sklon da apsolutizira vlastite želje. Malo je važno je li se zove Jupiter, Zeus, Manitu, JHWH ili Isus. Ustvari se označuje ista stvar. Prije nekoliko desetljeća imali su vlastito ime Staljin, Hitler, Tito, itd. ili ono zajedničko religioznim ili laičkim ideologijama spasenja. Sada se identificira s konkretnim imenima ugode, zabave, blagostanja, proizvodnje, potrošnje, zdravog okoliša, čiste i sigurne energije... ili s različitim znanostima koje polažu pravo da reknu zadnju riječ. Čovjek lako zamjenjuje Boga s nekim imenom koje mu osigurava ispunjenje vlastitih želja.

I današnjem evanđeoskom odlomku možemo iščitati istu datost. Isus se uputio prema Kalvariji. Otvara poglavlje križa. On je sluga koji ostvaruje Božji naum. A učenici (mi) putuju po cesti slave. Preskaču poglavlje sloma i požudno listaju stranice sretnoga kraja. Istina, neki ih (nas) prekoravaju. Ne zato što smo se udaljili od križa, nego zato jer se oni sami osjećaju preskočeni. Kao da govore: stanite malo, trebate računati i s nama.

Isus nije Krist naših želja, nego onaj Božjeg obećanja. Učenici ga ljube, ali na svoj način. Ne poznaju ga. Već im po treći put naviješta svoju muku, smrt i uskrsnuće. Očekuje barem minimum shvaćanja. Ali se događa kao da Isus nije ništa govorio. Dvojica najdražih, umjesto da ga slušaju i čine njegovu volju,

žele da on ispunja njihovu volju. Gospodin treba ispuniti našu volju, jamčeći dobar uspjeh naših želja. Mi vrlo često, posebno u našim molitvama, ne tražimo njega, nego njegove darove i izjednačavamo ga s njima. Svodimo ga na idola, na vješalicu naših želja i utvaru naših strahova. Idemo k njemu ne da bismo se ispitivali, da bismo se stavili u pretresanje, da bismo shvatili njegove naume s nama, nego da ga uvjerimo da on želi upravo ono što smo mi već odredili ili ono što nam je milo. Mi u Očenašu molimo: „Budi volja tvoja!“. Ali podrazumijevamo da On potvrdi ono što mi želimo činiti ili što već činimo. Govorimo mu da slobodno od nas traži ono što želi, samo neka to ulazi u naše naume, u naše želje, u naše slasti. Želimo da od nas traži da činimo po vlastitoj volji. Ne postoji iskrivljenija molitva.

To je, nadalje, prevrtanje temeljnoga odnosa vjere. Oni žele da On na nebu bude jamac njihovih delirija svemoći na zemlji. Nije li to upravo ono što sve „religiozne“ osobe traže od svojih bogova? Abraham, model vjernika, bio je prvi koji nije zamijenio vjeru s vlastitim sigurnostima, istinu s vlastitim izvjesnostima. Čovjek je želja. Uvijek mu nešto nedostaje i to traži i to moli. Isus odgaja želju svojih učenika da traže i istu ono što im Bog želi darovati. Čitavo evanđelje je odgajanje želja, da sučeljavajući ih i prilagođavajući ih njegovima, naučimo željeti i tražiti po Božju. On ispunja svoja obećanja ljubavi, ne naša očekivanja i naše želje egoizma. Istina, On želi da mi izrazimo svoje želje, pa i pogrešne, da ih možemo usporediti s njegovim. Mnogo puta ne znamo ili se ne usuđujemo ni samima sebi objaviti opake nakane koje se kriju čak i u našim dobrim djelovanjima. Gospodin želi da mi znamo ono što želimo da bismo na kraju mogli željeti ono što nam On želi dati i što nam samo tada može dati. Dobro je željeti i tražiti da budemo blizu Gospodinu u njegovu Kraljevstvu. Svaka želja sadrži podlogu dobrote. Čovjek ne može željeti nego dobro, premda zatim griješi u vrednovanju i postizavanju želja. Čovjekova se izopačenost sastoji u krivoj prosudbi: misli da je bolje imati nego darivati; da je ljepše gospodariti nego služiti, da je poželjnije pokazati se (vanjština) nego biti ono što jesi. To odgovara trima pohotama na kojima se temelji struktura svijeta i njegove povijesti (1 Iv 2,16) kao i trima zavodničkim aspektima zabranjenoga ploda koji se već Evi učinio dobar, lijep i poželjan (Post 3,9).

Učenici međutim zanemaruju, kao i svi, da je njegovo Kraljevstvo ono koje se ostvaruje u križu. Tamo će biti ustoličen, ali s drugom dvojicom svoje braće, jedan s desna, drugi s lijeva (Lk 27,28).

Bilo učenici bilo mi zanemarujemo da je njegovo Kraljevstvo ono savršenog Sina koji ljubi i služi braću i koji zna dati svoj život za njih. Gospodin, koji je ljubav, ne može nego se predstaviti u siromaštvu onoga koji daruje, u poniženju onoga koji služi i u poniznosti onoga tko je istinit.

Zato slobodno možemo govoriti o neusporedivosti s njim: mi želimo moć, a on ponizno služi; mi ambiciozno želimo časti, uspjehe, dobar glas, pobjedu, a Golgota je „gubitnički mentalitet“. Vrlo često zaboravljamo ono bitno: biti Božji i govoriti u njegovo ime moguće je samo ako poznajemo jezik darivanja, služenja, patnje, samoće.

Ovdje svi kršćanski naraštaji, iskreno prepoznati u siromaštvu vjere učenike, trebaju voditi računa o Isusu kojega žele: onoga kojega zamišljaju u fantaziji svoga srca, udobna i nepostojećega ili onoga stvarnoga, rođena iz herojske ljubavi prema svima nama.

30. NEDJELJA KROZ GODINU (Mk 10, 46-52)

Put evanđelja, korisno je ponoviti, je odgajanje želja da bismo znali tražiti ono što nam Gospodin želi dati: vidjeti njega i slijediti ga ne njegovu putu. Stoga i ne čudi Isusovo nukanje da najprije tražimo njegovo Kraljevstvo, ili Duh Gospodnji i njegovo sveto djelovanje, kako nas potiče sv. Franjo, a ostalo će nam se nadodati.

Slijepac iz današnjeg evanđelja je ogledalo svakoga od nas. On je preko slušanja čuo Božje obećanje i može željeti i tražiti ono što mu Bog želi darovati. Zazivanje Isusova imena nalazi odgovor na njegov poziv koji čini da skoči na noge, baci ogrtač ide k Isusu, moli ga i postiže vid, na način da ga može slijediti na njegovu putu. „I tko god prizove ime Gospodinovo, bit će spašen“ (Dj 2,21).

Čovjek se kao kršćanin rađa zazivanjem Isusova imena i njegovog milosrđa. Tako ozdravljamo od svoje sljepoće i možemo promatrati u Raspetome ono što ljudsko oko nije vidjelo niti uho

čulo i što u ljudsko srce nije ušlo a što je Bog pripremio onima koji ga ljube (1 Kor 2,9). Svi se rađamo slijepi. Slijepac je slika učenika koji ne shvaća, nema vjere, lišen je dubljeg razumijevanja. On je netko tko još nije došao na svjetlo. Još je kao novorođenče skriveno u tami. Za njega stvarnost još nema vlastiti smisao. Zato je ovaj čudesni znak Isusovo remek-djelo jer vid i nasljedovanje sačinjavaju dar vjere.

Naša sljepoća je specifična: odnosi se na utjelovljenu Riječ, i još više u odnosu na riječ križ, vlastitu sliku Boga. Mi vidimo samo mrak koji imamo u očima i prazninu koju nosimo u srcu. Sve temeljne stvarnosti – život i ljubav, mi sami i drugi – su darovi. Naravna želja da vidimo Boga je vrhunac našega duha, naša zadnja mogućnost koja nam dopušta da promatramo njega i da postanemo kao on. Ta naša želja je kao neko oko koje ne vidi sve dok ne susretne Isusa, svoje svjetlo. Tko ne otvori oči nad Gospodinom, ne dolazi na svjetlo. Još nema vlastiti identitet, jer ne vidi Lice onoga čija je slika i prilika. Isus je svjetlo svijeta. Prosvjetljuje svakog čovjeka (Iv 8,12). U njegovu svjetlu vidimo svjetlo (Ps 36,10). Štoviše, uživamo se i mi sami postavimo svjetlo (Mt 5,14).

Naše pravo da se obratimo Gospodinu nije vrhunac naše religiozne vrline, nego bezdan naše bijede – jer smo njegovi sinovi a on je Otac milosrđa. Njegovo ime među nama ljudima je Isus. Izgovarajući ga, bivamo spašeni. Nije to magija. Zvati nekoga po imenu znači poznavati ga i ljubiti ga. A naše je spasenje poznavati i ljubiti Boga. Isus je Bog koji nam je došao u susret. "I nema ni u kome drugom spasenja. Nema uistinu pod nebom drugoga imena dana ljudima po kojemu se možemo spasiti" (Dj 4,12).

Mi sjedimo u Jerihonskom bezdanu – paklu naših samoća – zaokupljeni interesima, prodani grijehu, prilijepljeni za naš ja, uplašeni od života i od smrti. Zazivanje njegova imena je lijek koji nas oslobađa i koji nas čini njegovim učenicima.

Iz današnjeg evanđeoskog odlomka možemo zaključiti što je vjera: uši za slušanje, usta za vikanje, noge za trčanje k Njemu, ruke za bacanje ogrtača i oči da ga vidimo i slijedimo. Počelo vjere je prepoznata vlastita bijeda i sljepoća. Njezino sredstvo je zazivanje milosrđa. Milosrđe je Božja bit. On je milosrđe – ljubav koja se nužno razlijeva na svu njegovu djecu, ne razmjerno našim zaslugama nego potrebama. Zazivanje njegova imena je naše spasenje. On nas spašava jer je samo milosrđe

koje je okrenuto našoj bijedi. Ispunjenje vjere je prosvjetljenje kojim vidimo Gospodina. Vidjeti Gospodina je život čovjeka. Mi smo za to rođeni i uvijek smo nemirni dok ne ugledamo njegovo Lice. Tada konačno vidimo stvarnost. Stvarnost za nas konačno ima vlastiti smisao. Zajedništvo s njim i gledanje njegove ljubavi je oslobođenje od svakoga zla i punina svakog dobra. Vjera koja spašava je vidjeti njega. Novo oko daje novo srce. Rađa se novi čovjek koji poznaje samoga sebe, koji zna odakle dolazi i gdje ide. Ne samo da zna zašto živi, nego i za koga živi: za onoga koji je za njega sve u svakoj stvari.

31. NEDJELJA KROZ GODINU (Mk 12, 28b-34)

Naš život je ljubiti Boga i sjediniti se s njim. Postati po njegovoj milosti ono što je on po svojoj naravi. Za Boga je ljubav put oboženja. Čovjek postaje ono što ljubi.

Bog nije samo otac i majka, nužna ljubav koja daje život. On je i zaručnik kojemu prianjamo sa željom da stvorimo sjedinjenje u različitosti. Naš grijeh čini da niječemo tu ljubav, da mu okrenemo leđa. Isus je došao da je donese u svaku udaljenost.

Ljubiti znači hvaliti, duboko poštivati i služiti. Hvaljenje, suprotno od zavisti, radovanje je zbog dobra drugoga. Veoma cijeniti znači poštivati ga i voditi računa da ne izgubimo. Služenje je stavljanje njemu na raspolaganje sve ono što imamo, ono što činimo i ono što jesmo. Naučimo što je ljubav od samoga Gospodina koji se više raduje našem dobro nego svome, koji poštuje više nas nego sebe i koji je stavio vlastiti života nama na služenje. Ova zapovijed nas uči tko je On: onaj kojega treba ljubiti jer je ljubav. Ako je ljubav svrha zbog koje smo stvoreni, naš se grijeh ili promašaj sastoji u tome da nismo sposobni ljubiti.

Nismo sposobni ljubiti ga svim srcem, svom dušom, svim umom i svom snagom. Srce je središte iz kojega izvire svako djelovanje. Bog prihvaća da ne bude ljubljen, ali ne da bude drugi. Ne bi bio Bog. On je jedincati stožer, stožina oko koje trebamo usmjeriti svaki svoj izbor. On je apsolutni kojega ne želim izgubiti, prvi i jedini, moj Gospodin. On je Gospodin onoga što jesmo i onoga što činimo. Vrijedi više od vlastitoga života kojega stavljamo njemu na služenje, kao što je on učinio s nama. Ljubav je inteligentna. Ljubeći poznajemo da bismo više ljubili. In-

teligencija je kao oko srca. Ne može se ljubiti ono što se ne vidi, kao što se ne može ne tražiti da vidimo onoga koga se ljubi. Sve ono što imamo, osobne kvalitete i vanjska sredstva, postoje za to da ih upotrijebimo koliko nam služe da ljubimo njega. Ljubeći ga tako, potpuno se ostvarujemo. Postajemo slični njemu koji je sve i sama ljubav u sebi i za nas. To je duhovni kult (Rim 12,1) koji nas čini njegovim boravištem.

Ljubav prema bližnjemu nije u alternativi ljubavi prema Bogu. Ona zapravo izvire iz ljubavi prema Bogu kao što voda izvire iz izvora. Zato je „druga“. Ne zato što bi bila drugotna, nego zato što svaka ljubav proizlazi i silazi odozgo. Tko je stavi na prvo mjesto zamjenjuje slavinu s izvorom. A ako se odvoji od izvora, ostaje bez vode.

Naša sposobnost da ljubimo je veća od bilo koje stvorene stvarnosti. Beskonačna je jer je stvorena za Boga. Bližnjega se ne ljubi na apsolutan način. Tada bi od njega učinili boga, dok je još uvijek čovjek. Time namećemo ljubavi teret koji ne može nositi i tako je razaramo. Odbacujemo je, s razočaranjem i mržnjom, kada opazimo da je ograničena.

Drugoga trebamo ljubiti kao same sebe. Kao onoga koji ostvaruje samoga sebe ljubeći Boga. Dakle ljubimo ga uistinu samo ako mu pomazemo da postane ono što jest, ako mu pomazemo da postigne cilj zbog kojega je stvoren: ljubiti Boga iznad svega.

Svaki čovjek je slobodna osoba upravo jer je u izravnom i jedinstvenom odnosu s Bogom. Zato posesivna ljubav zarobljava i ubija (éros i thánatos), dok istinska ljubav oslobađa i daje život (agape i zoé).

Ljubiti samoga sebe jer nas Bog ljubi je najveća mudrost i princip svakoga dobrog djelovanja. Kako se mogu mrziti ako me Bog ljubi? Kako mogu ljubiti drugoga ako mrzim samoga sebe? Ono što ne dolazi od ljubavi i k njoj ne vodi, nije Božja volja.

Na području ljubavi uvijek ćemo ostati neznalice. Blizu smo joj, ali ne potpuno u njoj, jer samo Bog zna svu tajnu ljubavi. Zato valja ići k njemu i pitati ga.

Gospodine, Ti želiš da te pitamo da bismo od tebe naučili što je ljubav i tko si Ti. Ako se ne usuđujemo pitati, Ti nastavi ispitivati nas, sve dok Ti mi ne počnemo postavljati pitanja. A Ti nas pouči (Job 42,4). Tada ćemo shvatiti Tvoju ljubav prema nama i znat ćemo ljubiti kako smo ljubljeni.

32. NEDJELJA KROZ GODINU (Mk 12, 38-44)

Načelo darivanja, ta velika tajna života, ostaje za nas ljude često nedostižna i neshvatljiva. Isusovo prosuđivanje načela darivanja, prije samoga odlaska s ovoga svijeta, ostavlja nam u baštinu skromnoga učitelja koji u tišini nastavlja njegovu pouku. Učitelj odlazi s ove naše zemlje, ali nas ne napušta. Ostavlja nam kao učiteljicu siromašnu udovicu, koju bismo najradije zanemarili, da nam daje temeljne pouke o Sinu čovječjem.

Mudrost evanđelja je različita od one pismoznanaca. Tko daruje od svog suviška duhovno ne napreduje. Tko daruje iz svoje oskudice ulazi u božansku solidarnost. Mudrost pismoznanaca je određena svrhovitošću posjedovanja i moći da se budu „prvi“ pred Bogom i ljudima. Potvrđuju vlastito gospodstvo. Oni žive kult vlastite slike. Njihova ljubav nije prema Bogu, nego prema vlastitom ja. Ljube svim srcem sami sebe i služe se svima i svime, pa i Gospodinom i njegovom riječju, da bi prednjačili. Religioznost se vrlo lako i brzo može svesti na alibi i pokrivanje vlastitih grijeha. S molitvom netko može dijelom zavarati i samoga sebe. Pismoznanci ljube biti prvi među ljudima. Oni su uspjeli prototip temeljnoga grijeha koji je u srcu svakoga čovjeka: protagonizam, izvor svih grijeha, koji stavlja ja na mjesto Boga. Drugi, i sami Bog, su svedeni na vlastito podnožje. Osim pojavnosti i moći ljube posjedovanje koje stječu krađom i bez skrupula. Njihova moć tlači. Lišavaju udovicu kuće, baštine svoga muža. Posredstvom novca se postiže sve ostalo. Koliko li se u ovim našim krajevima govori o nemoralnom bogaćenju, mitu i korupciji?

Pismoznanci imaju svoje naravne nasljednike u onima koji se u crkvi posvećuju molitvi i služenju Riječi koju prisvajaju sebi i time pustoše crkvu i lišavaju je baštine njezina Gospodina. Pavao se hvali da nije među onima koji trguju riječju Božjom (2 Kor 2,17) i koji evangeliziraju zbog hvastanja ili suparništva (Fil 1,15), ili zbog sramotne zarade (Tit 1,11; 1 Pt 5,2; Dj 8,18). Jedina nagrada evanđelju je besplatno evangeliziranje (1 Kor 9,18). Ne može biti drukčije, jer je navještaj milosti Božje.

Prvo Isusovo čudesno djelo bilo je ozdravljenje Petrove punice da bi mogla služiti (Mk 1, 29-31). Zadnja njegova pouka, skoro njegova oporuka prije eshatološke besjede, je pokazivanje

na ovu udovicu. Isus je stavlja na katedru umjesto sebe, premda to ona ne zna, da produži u vremenu njegovu prisutnost.

Ova udovica nema ni prošlosti ni budućnosti. Prošlost bi joj trebala reći: „Sjeti se gladi!“. Budućnost bi je trebala upozoriti: „Budi oprezna! Što ćeš sutra jesti!“ Međutim, njome gospodari sadašnjost. Ona je personifikacija evanđeoske mudrosti: ljubav koja pobjeđuje egoizam.

Siromašna udovica, međutim, sama i nezapažena, siromašna i ponizna, baca u riznicu čitav svoj život. Udovica nema muža koji bi je zaštitio. Kao što su žena i dijete nečiji, udovica i siročić su ničiji. Zato je Božja. Ona svojim činom potvrđuje Božje gospodstvo. Ubacujući svoja dva novčića daje Bogu ono što je Božje – čitav svoj život. Mi Bogu ne dugujemo ni mnogo ni malo. Sve ono što jesmo i što imamo je besplatni dar njegove ljubavi prema nama. „Mi smo njegovi“ (Ps 100,3). Jedino što trebamo činiti je slobodno odgovoriti na tu potpunu ljubav (Lk 10,27). Tako se ostvarujemo u našoj biti jer smo pozvani da budemo poput njega koji je ljubav. Ova žena jednostavno čini ono što je nemoguće svima: daruje sve. To joj je moguće jer ljubi onako kako je ljubljena. Zato je ona jedna od onih čije je Kraljevstvo (Lk 6,20). Ona je član malenoga stada. Njezino je srce ondje gdje joj je blago (Lk 12,22-35). Udovica je slika učenika koji priznaje gospodstvo dobrog Učitelja. Njemu daruje sve. Ona je Božja i živi za Boga jer je slobodna od žudnje za posjedovanjem. Ona je kći uskrsnuća koja prepoznaje na sebi na svojim novčićima autoritet riječi onoga kojemu je vjerna. Taj novi život je plod slušanja Isusove riječi koja ima moć ostvarivanja Kraljevstva ovdje i sada.

Pismoznanci, kao stručnjaci zakona, trebali bi je braniti u njegovo ime. Ona je kao Isus koji je postao zadnji od svih i koji je stavio svoj život na služenje svima. Ima sami njegov Duh. Ona je živo evanđelje. U njoj uvijek možemo vidjeti lice našega Učitelja. Iz nje se širi Kristov lijepi miris za život svijeta (2 Kor 2,14). Ona je njegova vidljiva prisutnost koja se nastavlja u povijesti.

U crkvi ne znače moćni i mudri nikakvoga tipa. Istinsku povijest crkve čine siromašni i maleni kao udovica iz današnjeg evanđelja koja živi Duh Gospodnji. Isus nam je, prije svoje smrti, označava kao učiteljicu. On je na odlasku. Ali ostaje uvijek s nama s autoritetom svoje riječi koja se utjelovljuje u onome tko je ispunja.

33. NEDJELJA KROZ GODINU (Mk 13, 24-32)

Mi kršćani ispovijedamo Kristov drugi dolazak, središte eshatološke besjede. Povjerovali smo njegovom velikom obećanju. Tom susretu s njim upućena je čitava povijest koju vodi mudra i strpljiva Božja ruka. Čitava povijest nije ništa drugo doli vrijeme Božje strpljivosti. Stvorenje je na putu prema objavljivanju Sina čovječjega u kojemu je svaki čovjek sin u zajedništvu s Ocem. Konačna slika povijesti je gledanje Sina čovječjega od strane svih sinova ljudskih. Ispunjenje vremena je gledanje Lica koje je svjetlo našega lica.

Zazivanje vjernika: „Dođi, Gospodine Isuse“ (1 Kor 16,22), posuđuje glas uzdahu svega stvorenoga (usp. Rim 8,19-23), jer on je život svega što postoji (iv 1,3-4). Kraj svijeta nije nešto strašnoga, nego je ispunjenje svake želje: susret s Gospodinom. Kraj bi trebao biti silno željen. Pavao se nada da će se dogoditi dok on živi (2 Kor 5,1-5). To je susret između zaručnice koja u Duhu govori: Dođi!, a zaručnik odgovara: „Da, dolazim ubrzo“ (Otk 22, 17.20). Svi ćemo ga vidjeti. Zato je nekorisno špekulirati ili tražiti posebne znakove.

Gospodinov slavni dolazak i njegov sud događa se u tri- ma dolascima: jedan prošli, onaj križa gdje je sve ispunjeno (Iv 19,30); jedan sadašnji, onaj našega nasljedovanja; i jedan budući, kada će se ispuniti u svima ono što je već ispunjeno u njemu i u onima koja ga nasljeđuju. Prvi njegov dolazak u znaku križa, posvjedočen Riječju, norma je vjere po kojoj u nadi iščekujemo buduće i živimo sadašnjost u ljubavi. Mi ne pozna- mo čas njegovog zadnjeg dolaska, ali znamo da se on vraća u svakom času dana i noći: uvečer kada se daruje; noću kada ide u vrt; o ponoći kada se bori; u tri po noći kada je uhvaćen; o pjevanju pijetlova kada je zanijekan; u zoru kada je osuđen; u devet kada je raspet; u podne kada pomrača sunce; u tri kada izdahnu, u šest kada uđe u noć groba zbog subotnjeg počinka. Dolazi nam na nemišljen način u svim tim stvarima. I ondje gdje ga zamišljamo odsutnim, on je prisutan sa svojim znakom. Svakog časa dana i noći – tko drži otvorene oči i bdije – vidi ga kako dolazi.

Veoma je važno znati koji je kraj ljudskih zgoda i nezgoda. Čovjek nije ono što jest nego ono što postane. A postaje ono prema čemu ide. A ide prema onome što ljubi. Mi smo po svo-

joj naravi izvan središta. Mi smo putnici. Imamo svoje središte van sebe i prema njemu nužno težimo. Zato smo, nezadovoljni svime, uvijek u traženju i iščekivanju nečega novoga. Na koncu ćemo biti ono što iščekujemo, jer iščekujemo ono što ljubimo. Ako ugasimo duboke želje i iščekivanja ubijamo svoje čovječstvo, lišavamo se onoga što nas razlikuje od životinje. Sama tjeskoba onoga koji ništa ne iščekuje – danas toliko rašireno – je mjesto prazno Boga. Nijedan idol ga ne može zauzeti.

Koliko je siguran i određen njegov slavni dolazak, toliko je nesiguran i neodređen čas dolaska i dan kraja našega i kraj svijeta. Tako je Bog mudro odredio zbog našega dobra. Ako bismo znali dan i čas upali bismo u okamenjeni strah ili u otuđujuće iščekivanje, umjesto da živimo svaki trenutak ispunjavajući njegovu volju. Osim toga, ne znajući kada, našu konačnost možemo živjeti kao mjesto obraćenja od straha od smrti u sinovskom prepuštanju u Očeve ruke. Onaj dan ovisi upravo o našoj slobodi tako tvrdoj da se obrati i kojoj ususret dolazi Božja strpljivost. Onaj dan i onaj čas je doista svaki dan i svaki čas u kojemu se odlučujemo za njega. Zbilja je uvijek ovo vrijeme za donošenje ploda. Vječni život je istovremeno dar i zadaća.

Kršćanstvo nije anestetik koji čini da zaboravimo prisutno zlo u iluziji budućega dobra. Istina, mi pola svoga života provedemo plaćuci nad onim što je prošlo, a pola sanjajući ono što će doći. I tako smo bez sadašnjosti. Nismo prisutni nego odsutni. Zato nam Gospodin umjesto proricanja budućnosti, evanđelje nije horoskop, ukazuje na čitanje sadašnjosti u svjetlu njegove povijesti. S njim vrijeme je ispunjeno (Mk 1,15) a nama je ponuđena mogućnost da ga živimo u strpljivosti. Spasenje ili propast ovise o onome kako se žive datosti svakoga dana. U svakodnevnici se izvršava Božji sud. U našem radu svakoga dana odlučuje se spasenje ili propast, biti s njim ili daleko od njega, blagoslov ili prokletstvo. Život ili smrt ovise o ispunjenju ili neispunjenju Riječi koju je Gospodin pred nas stavio (Pnz 30,15-20). Na kraju se žanje ono što je tko sijao (Gal 6,8). Vjernik živi kao sin i brat u zahvaljivanju i u suradnji s Bogom u djelu stvaranja. Nije odlučujuće što činimo nego kako činimo.

Zbilja, Gospodinov budući sud o nama nije ništa drugo doli naš sadašnji sud o Njemu. Ispunjamo ga ovdje i sada u svojem prepoznavanju Njega i onoga što on za nas znači. Vjera i nada nam jamče da Bog „daruje budućnost“ sadašnjosti.

34. NEDJELJA KROZ GODINU

ISUS KRIST KRALJ SVEGA STVORENOGA (Iv 18, 33b-37)

Čudesan je dijalog između slobodnog čovjeka zavezanih ruku i rimskog namjesnika zarobljenog moću i interesima. Zadi-
vkuje razgovor između moći koja je skrivena u slabosti i slabosti
koja se zaogrnila u moć.

Ovo je zapravo temeljna tema Ivanova pripovijedanja muke
Gospodinove: istinski kralj koji upravlja poviješću je Isus
Nazarećanin. On nam sa svojim kraljevskim dostojanstvom ob-
javljuje istinu o Bogu i čovjeku. Njegovo Kraljevstvo nije od ovoga
svijeta, ali je, njegovim dolaskom, u ovom svijetu. Njegov način
kraljevanja vraća čovjeku njegovu sinovsku istinu, njegovu slo-
bodu brata koji zna ljubiti kako je ljubljen.

Isus nam u ovoj sceni objavljuje Božje kraljevsko dostojanstvo
pred onim koji predstavlja rimskoga imperatora. Pilat je pozvan
na slušanje Isusova glasa da upozna istinu koja će ga osloboditi
(Iv 8,329). Pilat je pozvan, kao i svi mi, da iziđe iz laži i da sluša
glas onoga koji je istina. „Ja sam put, istina i život (Iv 14,6). Njegov
glas je onaj Dobroga Pastira koji dolazi osloboditi svoje ovce. Tko
boravi u njegovoj riječi, upoznat će istinu. Tko daje prednost moći
pred istinom, ne može ni slušati ni shvatiti. Biti „od istine“ znači
prihvatiti istinu kao načelo vlastitoga života.

Njihov dijalog dodiruje bit moći: je li za istinu ili protiv nje?
Nijedna vlast ne stoji iznad ili izvan istine, inače automatski
postaje laž i smrt. Božje kraljevanje se ne temelji na nasilju i
tlačenju, nego na ljubavi i služenju. Ne dolazi od ovoga svijeta,
nego od samoga Boga. Isus je došao da to božansko kraljevsko
dostojanstvo donese na ovaj svijet da bi nama ljudima vratio
naše čovječstvo.

Način shvaćanja kraljevanja određuje odnose među ljudi-
ma i s prirodom. I mijenja se prema ideji koju se ima o Bogu
i čovjeku, njegovoj slici i prilici. Ako je Bog onaj koji drži sve u
ruci, tada je ostvoreni čovjek onaj koji uspijeva staviti ruke na
sve i svakoga. Ako je Bog Emanuel, Bog s nama, koji se stavlja
u ruke svih, tada je ostvoreni čovjek onaj koji postaje solidaran
sa svima. Spora je bila evolucija, i u Bibliji, od prvog do drugog
shvaćanja Boga i čovjeka.

Kod svih naroda kralj je ideal čovjeka. Idealni čovjek što
svatko želi biti. On je slobodan i moćan. Gospodari svima. Voli

da ga se naziva „spasiteljem i dobročiniteljem svijeta“. Svjetovno kraljevanje je gazdovanje koje odnosi slobodu i čini robovima. On je bog na zemlji. Ali Bog zabranjuje da mu pravimo kipove i slike jer njegova istinska slika je slobodni čovjek. A slobodni čovjek je onaj koji sluša Očevu riječ da bi živio kao sin i brat. To je istina koja nas oslobađa ropstva. Željati kralja koji gospoduje nad nama znači odreći se Boga, kralja koji nas oslobađa. Bog nije gazda koji zarobljava čovjeka, nego Otac u službi bratstva svojih sinova. Božje kraljevanje je ono Isusovo, jedinoga spasitelje, koje će se objaviti na križu, gdje je solidaran s zločincima. Ostvareni čovjek, sličan njemu, je onaj koji čini isto tako.

332

Isusovo kraljevanje je ono „mučenika“: dolazi isključivo iz poznavanja i svjedočenja istine. On nije kamikaza, samoubojica i ubojica, nego onaj koji daje život za život braće, prije svega u korist onih koji ga ubijaju da u njima probudi istinu ljubavi. Time preuređuje svaku vlast i daje joj njezino pravedno značenje.

Stoga doista začuđuje da smo mi kršćani prodali pamet i srce najboljem ponuđaču. Zaista se trebamo upitati kako možemo pjevati „hosana“ moćnicima koji se smjenjuju na vlasti pa i onda kada čine najkriminalnije stvari koje bi čovjek mogao pomisliti? Nadalje, upitajmo se je li veći kriminalac kamikaza koji žrtvuje svoj život zbog ubijanja nekoga ili šef demokratske (!) države koji upotrebljava svoju ogromnu moć zbog stavljanja svega i svih pod svoje gospodarenje? Kako možemo podržati one koji tobože s „preventivnim ratom“ odgovaraju na terorizam i ubijaju nevine osobe?

Doista „čovjek koji nerazumno živi, sličan je stoci koja ugiba!“ (Ps 49, 13.21). Zbilja ne može shvatiti pravednost onaj koji, stvarajući prikladne zakone, čini sve da pobjegne od pravde. Ne može shvatiti slobodu onaj koji skuplja pod zastavu da tlači druge. Samo onaj koji podnosi ugnjetavanje i traži oslobođenje svih shvaća slobodu.

Mi najviše i najčešće govorimo o moći u negativnom smislu jer najprije govorimo o onome tko je ima. Po sebi moć je vrednota: upućuje na mogućnost i sposobnost. Može biti upotrijebljena dobro ili zlo. Povijest nas uči da čelnici i oni koji se s njima identificiraju nisu izvršavali vlast baš za opće dobro i kao služenje, nego kao podlaganje drugih (usp. Mk 10,42-45). To međutim ne znači da je politička moć, manje-više nužna, zlo. Kada je okrenuta općem dobru, onda je najviši oblik služenja

čovjeku. Kršćanin se treba zalagati u politici. Treba biti potpuno odgovoran za ovaj svijet. Svjedočiti u njemu istinu ljubavi. Tako, zajedno sa svim ljudima dobre volje, sprječava da se svijet zatvori u samouništenje i otvara ga njegovoj budućnosti. Budimo jednostavno svjedoci Isusa Krista i njegova Kraljevstva, na vlastiti račun, kao on pouzdajući se u Oca i braću. Tada se u nama mogu zagrliti pravednost i sloboda. U nama se ostvaruje njegovo kraljevanje u ovom svijetu ne samo na spiritualan način, kao idealni cilj povijesti. To je konkretni način življenja svakodnevnice koja svjedoči svima ljepotu istinskog postojanja u međusobnom služenju. A time postajemo istinski proroci njegova Kraljevstva na zemlji koji se nikada ne prodaju.